

Indledning

Vi kender alle sammen kalendere. Vi bruger dem hver dag. De holder styr på vores liv, holder rede på aftaler, fødselsdage, jul og påske. Fra en tidlig alder lærer børn remserne »januar, februar, marts...« og »mandag, tirsdag, onsdag...«, og hele vores tilværelse er dirigeret af kalenderens inddeling i uger, måneder og år.

Men til trods for at kalendere er en så gennemgribende del af vores liv, rummer de forbløffende mange pudsigheder og mysterier: Hvorfor falder påsken på forskellige dage fra år til år? Hvorfor er det skuddag den 24. februar og ikke den 29.? Hvorfor havde februar 30 dage i Sverige i 1712?

Denne bog tjener to hovedformål.

For det første giver den en grundig gennemgang af vores kalenders historie og struktur. Som sådan er bogen tiltænkt enhver der finder kalendere fascinerende.

Det var selveste Julius Cæsar som i år 45 f.Kr. fastlagde den kalender som vi med ganske få ændringer bruger i dag, og grundstrukturen i kalenderen stammer fra den romerske oldtid. Selv om den basale struktur ikke har ændret sig siden Cæsars dage, er der dog i tidens løb kommet mange nyskabelser til. Med kristendommen kom for eksempel påskefejring, og i den tidlige middelalder begyndte man at tælle årstal efter Kristi fødsel. I 1500-tallet foretog man en mindre justering af reglerne for skudår, og i 1900-tallet fandt man på ugenumre.

Udregning af påskens placering er langt den mest komplicerede del af vores kalender, og de færreste mennesker kender de detaljerede regler for hvordan man regner ud hvornår påsken falder. Disse regler vil blive forklaret i denne bog. Påskens placering har også betydning for alle forårets helligdage, og derfor vil den danske folkekirkes år – og dermed de væsentligste kristne helligdage – også blive gennemgået.

Selv noget så dagligdags som en *uge* rummer flere spændende detaljer. Nogle mennesker er for eksempel i stand til i hovedet at regne ud på hvilken ugedag en bestemt dato falder. Hvordan bærer de sig ad med det?

Naturligvis er vores kalender ikke den eneste kalender i verden. For eksempel har både muslimer og jøder deres egen kalender. Muslimernes kalender er fremmedartet fordi det islamiske år er kortere end vores »almindelige« år, hvilket bl.a. betyder at muslimernes fastemåned, ramadan, forskyder sig fra år til år. Jødernes kalender er meget kompliceret fordi året kan have hele seks forskellige længder. Og så sent som i slutningen af 1700-tallet fandt man i Frankrig på at indføre en helt ny kalender med 10-dages uge og nytår i september. Disse tre kalendere vil man også stifte bekendtskab med på de følgende sider.

For det andet giver bogen læseren en lang række værktøjer til forståelse og beregning af fortidige og fremtidige kalenderforhold. Som sådan er bogen tiltænkt historikere, programmører og andre der har brug for (eller finder en sund barnlig glæde ved) tabeller og beregninger.

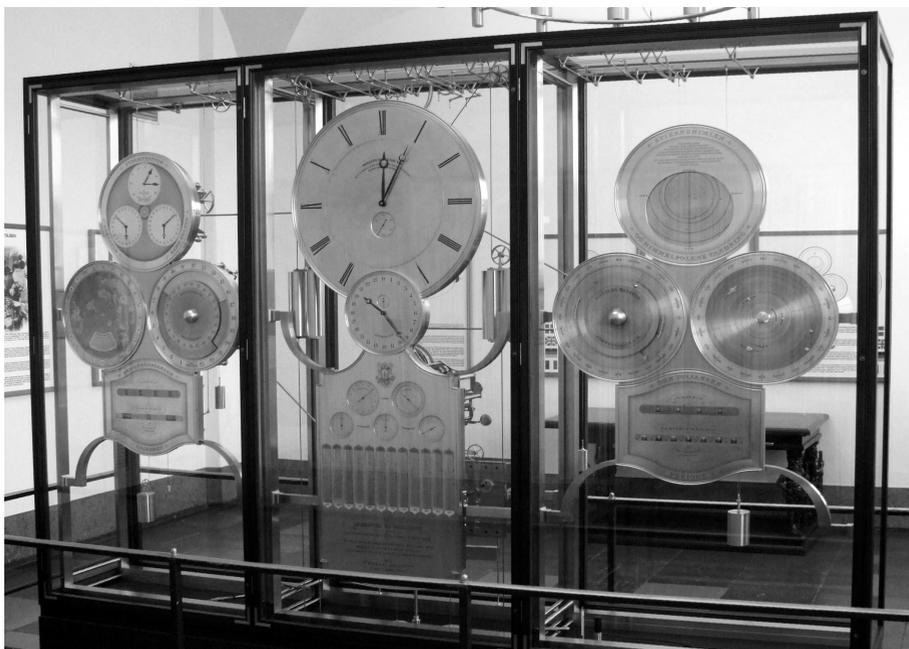
En kalender er jo en tabel over dage, og siden oldtiden har al kalenderberegning været baseret på tabeller, tabeller og atter tabeller. I denne bog vil læseren blive præsenteret for et utal af tabeller som før og nu har haft relevans for fastlæggelse af kalenderen.

Specielt indeholder appendiks B en samling på 37 kalendertavler der giver en komplet oversigt over samtlige år fra 600 til 2299. Disse kalendertavler er for eksempel nyttige for den historiker der står med spørgsmålet »hvornår faldt pinsen i 1243?«, eller for enhver der har brug for at vide hvornår uge 12 faldt i 1998.

Der er to grunde til at jeg har valgt at præsentere kalendertavler for tidsrummet 600-2299. Dels var den kristne kalender nogenlunde veletableret fra omkring år 600, dels ønskede jeg opdatere R.W. Bauers fremragende tabelværk fra 1868: »Calender for Aarene fra 601 til 2200« (omtalt i litteraturlisten i appendiks C).

I vore computerstyrede dage er behovet for tabeller blevet mindre. Tabeller er stadig bekvemme til et hurtigt opslag, men de fleste beregninger foregår nu om stunder på computere. Derfor vil læseren i kapitel 7, 9 og 10 støde på en del nyttige formler og beregningsforskrifter. Hvis man imidlertid hører til den del af befolkningen der blegner når de ser en matematisk formel, kan man roligt springe dem over.

Først og fremmest er bogen tiltænkt enhver der er besjælet af en sund nysgerrighed, og som vil nyde de mange finurligheder der gemmer sig i vores kalender.

Figur 1. Jens Olsens Verdensur på Københavns Rådhus er verdens mest komplicerede mekaniske ur. Udover forskellige varianter af klokkeslæt, giver det også adskillige kalenderrelaterede oplysninger. Se også figur 18 (side 76) og figur 19 (side 97).